

Nordfyns Kommune

Gyldensteen Strand – naturen blev sat fri og vandet lukket ind igen

Af Kurt Holm

Fortiden

Besøgte man kysten ved Gyldensteen Strand for ca. 150 år siden, ville man opleve et ganske andet landskab end det man ser I dag.

Gammelt kort over området inden inddæmningerne.

Her bestod søterritoriet ud for Gyldensteen Gods af en bred lavvandet laguneagtig fjord, afgrænset mod Kattegat af moræneøer, - nemlig Langø, Lindholm, Store Stegø og Lille Stegø.

Fjorden var de dybeste steder mere end 3 meter dyb, men gik man langs bredderne, fandt man store vige med lavt vand og et myldrende dyreliv.

En driftig greve på Gyldensteen så muligheder for at indvinde land i dette område og fik anlagt diger mellem Store Stegø, Lindholm og Langø. Desuden omlagde man tilløbene til Kragelund Møllebæk og Ålebækken og ved hjælp af to Hollandske pumpemøller tørlagde man fjorden. Resultatet var våde enge der kunne benyttes til høslet og græsning.

På grund af digegennembrud i 1945 og 1954 var det nødvendigt med en forstærkning af digerne. Det nuværende areal blev delt i to med et tværdige, der skulle spærre for indtrængende vand, hvis der trods alt

skulle ske et gennembrud af havdiget.

På grund af den urentable kvægdrift, besluttede godset at dræne området i perioden 1959-60. Der blev desuden plantet en række læhegn i området. Der blev også I 1960`erne opført to nye pumpestationer, så det meste af Gyldensteen Strand kunne opdyrkes.

Da Aage V. Jensens naturfond I 2011 overtog området på ialt 611 ha, henlå det som store herregårdsmarker, gennemskåret af levende hegn og enkelte jagtremiser.

Projektet

Hovedformålet med fondens erhvervelse af området var at få nogle erfaringer med, hvad der sker når man giver inddæmningerne tilbage til havet. Vender faunaen og floraen tilbage ? Eller kan det ikke lade sig gøre på landbrugsjord ?

For at finde ud af det har man valgt at samarbejde med Syddansk Universitet (SDU) og Dansk Ornitologisk Forening (DOF). Dette samarbejde har blandt andet betydet, at man 2 år inden etableringen har nået at måle "tingenes tilstand", inden vandet kom tilbage til området.

Juni 2010. Luftfoto over hele Gyldensteen området inden naturgenopretningen. Foto: Viggo Lind.

Luftfoto over hele Gyldensteen området, nu situation. Foto: Viggo Lind.

SDU har bl.a. registreret jordens indhold af næringsstoffer og kulstof og som en reference undersøgt havet umiddelbart uden for projektområdet.

DOF har siden begyndelsen lagt sig fast på et undersøgelsesprogram, som går ud på at inddele området i en række delområder. De optælles fra faste tællepunkter en gang om ugen såvel før som efter at vandet kom på. Resultatet fra 2012 – 2015 er afrapporteret i en større rapport⁴¹.

Det er DOF's håb, af resultatet fra fugleovervågningen kan bruges umiddelbart af forskerne fra SDU.

Delområderne

Kystlagunen (210 ha)

Etableringen af kystlagunen skete ved at gennembryde de gamle diger. Tilbage står nu den oprindelige ø Lindholm, som var en del af diget. Desuden har man bibeholdt en mindre digestrækning der nu henligger som en ø.

Samtidig er der etableret en række øer til glæde for ynglefuglene samt udlagt meget store sten, som sæler og skarver nyder godt af.

Lagunen, hvoraf der blotlægges en del ved ebbe, er meget lavvandet. De dybeste områder er der, hvor man har hentet råstoffer til digerne. Her er der en dybde på ca. 3 meter.

Området er af staten udlagt som vildtreservat uden jagt. Det betyder, at der ikke er adgang, hverken til fods på landjorden eller ved sejlads på vandet. Dog er der adgang på det østlige dige til fods.

En del af området bliver afgræsset af ungkreaturer. Det gælder den sydlige ende af kystlagunen og det nordøstlige område.

Kystlagunen er i verdensklasse, idet det er verdens største uddigningsprojekt.

Engsøen (ca. 245 ha)

Den gamle adgangsvej til Langø og Eriksholm er bevaret og der er lagt et dige umiddelbart vest for vejen, med det formål at adskille søen fra kystlagunen.

Det var forholdsvis enkelt at etablere søen, da der blot skulle slukkes for pumperne. Dog var der først etableret en banket mod Kragelund Møllekanal og mod tilkørselsvejen.

Søen er dybest på midten. Mod syd og nord er den meget lavvandet så dele bliver blotlagt i sommerperioden. I den tørre sommer 2018 var ca 1/3 af søen tørret ud.

I Engsøen er der lavet 6 øer for at tilgodese de kolonirugende fugle. Der er smalle strandenge mod nord og syd. Dem mod syd bliver afgræsset til glæde for en række fuglearter.

Der blev meget hurtigt etableret en vegetation på søbunden. Det er blandt andet vigtigt for ynglende lappedykkere, Blishøns og svaner samt svømmeænder i træktiden.

Engområdet nord for tærskeladen (ca. 20 ha)

Fra den tidlige vinter til ca. 1. juni er halvdelen af området oversvømmet og står som en lavvandet sø. Resten er eng, som afgræsses.

Reservatet (ca. 95 ha)

Centralt beliggende i området er der en 14 ha stor lagunesø, omgivet af ca. 75 ha enge der afgræsses. Resten er kanaler og rørskov. Reservatet henligger stort set som før erhvervelsen.

Reservatet. Foto: Kurt Holm.

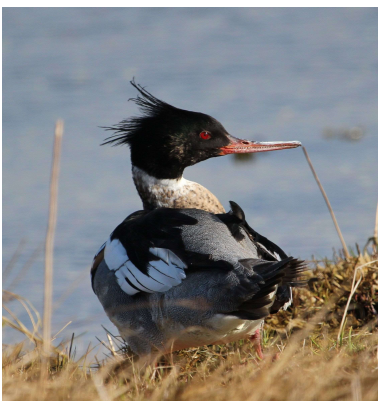
Resultatet - Hvad betyder det for naturen og fuglelivet

Det salte område – ynglefugle:

Fuglene er koncentreret på øerne i kystlagunen. Her yngler Ederfugl, Toppet Skallesluger, Gravand, Strandskade, Stormmåge, Sølvmåge, Svartbag og Havterne. Havternekolonierne er de største på Nordfyn.

Det salte område – trækfuglene:

Som de talrigeste fugle i træktiden ser man Hvinand, Toppet Skallesluger og Ederfugl. Desuden ses Fiskeørnen hvert år i august-september måned. Øerne er vigtige højvands rastepladser for Grågå, Vibe og Hjejle.

Toppet Skallesluger, han. Foto: Poul Brugs Rasmussen.

De ferske områder – ynglefugle:

Den talrigeste ynglefugl er Hættemågen, der har etableret en stor koloni (6-700 par). Desuden er der en Stormmåge koloni.

Der er 4 arter lappedykkere, foruden Gråand, Knarand, Skeand og Atlingand.

Af vadefugle yngler Klyde, Rødben, Vibe, Strandskade og Lille Præstekrave.

De ferske områder – trækfuglene:

Mest karakteristisk i træktiden er de store gåseflokke samt, – efter fynske forhold, – de store flokke af svømmeænder.

Hele året ses Havørnene dagligt i området. Det lokale ørnepar finder sin føde i dette område.

Formidlingscenteret. Foto: Kurt Holm.

Ved Eriksholm er der etableret et formidlingscenter (Naturrum) med toiletter, P-plads og andre faciliteter.

Området har i den grad tiltrukket såvel nordfynboer som turister fra hele landet og udlandet. Siden etableringen besøges området af ca. 50.000 mennesker om året.

Signaturfugl: Klyde

Klyden er en karakteristisk fugl fra Gyldensteen Strand.

En af de fugle, jeg tror de fleste lægger mærke til når de kommer til Gyldensteen Strand, er Klyden. Man ser den mange gange i Engsøen, når man kører over dæmningen mellem Kystlagunen og Engsøen.

Der er tale om en fugl, der er utrolig let at kende. Forveksling er for en gangs skyld ikke mulig. Ca. 43 cm fra næb til hals, sort – hvid fjerdragt og langt opadkrummet næb. Vingefanget er 77-80 cm og den vejer som voksen ca. 400 gram.

Klydefamilien er på vandring henimod et bedre sted til fødesøgning. Der er næsten altid tre æg i et kuld, så her har forældrene fået fuld valuta. Det kniber tit med ungeoverlevelsen.. Foto: Erik Thomsen.

Klydeunge. I Danmark yngler ca. 2.500 par Klyder, gerne i kolonier på afsides holme Foto: Bent Staugaard.

Det lange opadbøjede næb har givet den tilnavnet ”Skomagerfuglen”, efter den krumme syl skomagerne brugte tidligere. Næbbet benyttes på en for fugle lidt speciel måde. Indvendig er næbbet tæt besat med lameller og ved at feje det fra side til side, gennem det øverste mudderlag på bunden, fanger den insektlarver, krebs og bløddyr. Samtidig går fuglen frem gennem vaden og ”skummer” således bunden for smådyr.

Hver fugl synger med sit næb, det gør Klyden også, den er let at kende på ”stemmen.” Det er et blødt ”klyyt – klyyt.” Det høres næsten kun på ynglepladsen i forbindelse med kurmageri og som territorieforsvar af æg og unger - det sidste i en mindre blød og mere ophidset udgave.

Klyden er ikke i Danmark hele året, den er nemlig en trækfugl. Den ankommer fra sit vinterkvarter i Vestafrika eller Sydeuropa i marts måned. Det foretrukne opholds- og ynglested for klyder er strandenge og andre vådområder, gerne med småøer, hvor de kan være i fred for ræve. Her yngler de i større eller mindre kolonier med 10-12 meter mellem rederne. Det er de små øer i Engsøen og fødemulighederne, der har tiltrukket klyderne til området.

Æglægningen starter i anden halvdel af april og klækningen i midten af maj. Kort tid efter at ungerne er kommet ud af æggene, følger de forældrefuglene ud på vadepladerne, eller til fugtige steder med mange insekter. Her opretholder de gamle fugle territorier til ungerne og forsvarer dem med stor aggressivitet.

I august forlader Klyderne igen landet. Først ungerne og lidt efter følger forældrefuglene efter. Inden de gamle fugle trækker syd på, samles de i meget store flokke i Vadehavet, ofte omkring Rømø dæmningen. Her gennemfører de en fældning af hele fjerdragten i løbet af månederne juli, august og september.

Klyde og Strandskade markerer, at de er uenige om tilstedeværelsen af den anden i yngleområdet eller omkring ungerne. Foto: Bent Staugaard.

I Kystlagunen ynglede der 8 par Klyder i 2014 og 57 par i 2015. Disse fugle fik kun ganske få flyvefærdige unger. I Engsøen ynglede Klyden også fra 2014 med 47 par, og der kom mange unger på vingerne. I 2015 ynglede der 22 par, men ingen unger kom på vingerne. I Reservatet ynglede Klyden i 2013 med 11 par, 2014 med 8 par. Siden da har Klyden forsøgt at yngle hvert år, men der kommer kun få unger på vingerne sandsynligvis på grund af ræve, der tidvis ved lav vandstand kan vade over til øerne. Når det sker, er Klydeungerne et let bytte.

Klyderne har i 2016 og i 2017 forsøgt at yngle i Kystlagunen og i Engsøen og i et af årene også i den temporære sø. Ingen af årene har Klyderne fået unger på vingerne. I den temporære sø blev der faktisk udruget unger, men ungerne døde. Dels på grund af rovdyr/rovfugle og dels på grund af udtørring af søen.

Sammenfatning

Gyldensteen Strand har udviklet sig til et område i særklasse ikke kun på Fyn men i hele Danmark. Dette gælder både hvad angår ynglefugle og trækfugle. For at underbygge dette kan det oplyses, at der i området findes meget store forekomster af svømmeænder. På de bedste dage er der set 7.500 svømmeænder på en gang. Der er ikke set større forekomster, i det vi kan benævne som det gamle Fyns Amt.